

Doç. Dr. Yetkin Çınar

Doç. Dr. Türkmen Göksel

21 ŞUBAT 2018'DE TEKLİF EDİLEN "İTTİFAKLI d'HONDT" SİSTEMİNE GÖRE SEÇİM SİMÜLASYONLARI

298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun, Siyasi Partiler Kanunu, Milletvekili Seçimi Kanunu ve Mahalli İdareler ile ilgili Kanunda değişiklikler içeren 26 maddelik "Kanun Teklifi", AK Parti ve MHP'nin ortak imzaları ile 21 Şubat 2018 tarihinde TBMM'ye sunulmuştur. Türkiye'de 3 Kasım 2019'da yapılacak Milletvekili Genel Seçimi'nde uygulanmak üzere mevcut seçim sisteminde yapılması planlanan değişiklikler seçim ittifaklarına imkân sağlayacaktır. Diğer deyişle, ittifak yapacak partilere milletvekilliklerinin ne şekilde dağıtılacağına ilişkin hükümleri de kapsayan içeriği ile bu teklifin yasalaşması halinde seçim sistemimizin belirli parametreleri değişmiş olacaktır. Başkaca bir değişiklik yapılmaması durumunda, Cumhurbaşkanlığı seçimi ile birlikte aynı gün yapılacak olan 2019 Milletvekili Genel Seçimi'nde bu yasada yer alan değişikliklerin uygulanması söz konusudur.

Bu politika notunun **birinci bölümünde**; öncelikle 16 Nisan 2017'de yapılan halk oylaması ile kabul edilerek yürürlüğe giren anayasal değişikliklere bağlı olarak ve Yüksek Seçim Kurulu'nun (YSK) 2017/759 kararı ile seçim sisteminde yapılan değişiklikler ile, daha da önemlisi 21 Şubat 2018'de TBMM'ye sunulan teklifin yasalaşması halinde getirilecek yeni düzenlemeler belirtilmiş ve oluşacak yeni sistemin olası etkileri örnekler yardımıyla açıklanmıştır. **İkinci bölümde** ise son seçim sonuçları üzerinden simülasyonlar yapılarak "eğer 2015'te yapılan seçimlerde bu yeni düzenlemeler uygulansa idi (AK Parti ve MHP'nin ittifakı halinde) sonuçlar ne olurdu?" sorusuna yanıt aranmıştır.

1. Bölüm: 2015 Seçimlerine Göre Yapılan ve Bu Teklifte Yapılması Planlanan Değişiklikler ve Açıklamaları

i. **Toplam Milletvekili (MV) Sayısı:** 16 Nisan 2017'de yapılan halk oylaması ile kabul edilerek yürürlüğe giren anayasa değişikliklerine bağlı olarak seçim sisteminde -2709 sayılı Kanun'un 75. maddesi değiştirilerek- milletvekili sayısı **550'den 600'e çıkarılmıştır.**

ii. **Seçim Bölge Sayısı:** YSK 2017/759 Kararı ile **85'ten 87'ye çıkarılmıştır.** Böylece 2019 seçimlerinde Ankara'nın sahip olacağı seçim bölge sayısı 2'den 3'e, Bursa'nın sahip olacağı seçim bölgesi sayısı da 1'den 2'ye çıkarılmıştır.

iii. **Seçim İttifakı:** 298 Sayılı Kanun hakkında değişiklik teklifinin yasalaşması halinde, yukarıdakilere ek olarak seçim sisteminde **partilerin seçime ittifak yaparak girebilmesine imkân tanınması planlanmaktadır.** Teklifte, ittifak yapılması halinde oy verme, oy dağıtımı ve sandalye dağıtım yönteminin nasıl uygulanacağı açıklanmıştır. Bu maddeler bir arada değerlendirildiğinde, yeni durumda yöntem ve işleyişin şu şekilde olacağı anlaşılmaktadır:

a) İttifak yapan siyasi partilerin geçerli oy sayısının bu partiler arasında nasıl dağıtılacağı:

İttifak yapan partilerin her birine tek başına oy verilebileceği gibi bunun yerine oy pusulalarında ittifak için oluşturulacak ortak alan içerisine basılabilecektir. İttifak için kullanılan bu oylar "ittifak ortak oyu" olarak adlandırılmıştır.

İttifak ortak oylarının ittifak partilerine tahsisi için şu yöntem izlenecektir: Öncelikle bir seçim bölgesinde ittifak partilerinin tek başlarına aldıkları oyun bu partilerin toplam oy oranına bölünmesiyle ittifakın her partisi için bir katsayı elde edilecektir. Bu katsayılar ittifakın ortak oyu ile çarpılarak her bir siyasi partinin ittifak ortak oylarından kazandığı oy sayısı belirlenecektir. Elde edilen bu değerler ilgili ittifak partilerinin tek başlarına aldıkları oya eklenerek ittifaktaki her bir partinin toplam oyu hesaplanmış olacaktır.

İttifak yapmayan siyasi partilerin oyu ise hiçbir değişikliğe uğramayacaktır.

Basit bir örnek ile bu durumu açıklayabiliriz. A, B ve C gibi 3 siyasi partinin olduğu bir seçim bölgesinde toplam 310 seçmen geçerli oy kullansın. Bu partilerden A ve B seçim ittifakı yapmışken, C partisi ise ittifaka dâhil olmasın. Tablo 1'de "İttifak Ortak Oyları Dağıtılmadan Önce" satırında siyasi partilerin ve ittifakın aldığı oylar örneklendirilmiştir:

Tablo 1. İttifak Ortak Oyunun Dağıtımı

	A Partisi	B Partisi	A+B İttifak Ortak Oyu	C Partisi	Toplam Oy Sayısı
İttifak Ortak Oyları Dağıtılmadan Önce	120	40	60	90	310
İttifak Ortak Oyları Dağıtıldıktan Sonra	165	55	-	90	310

Burada önemli olan husus İttifak ortak oyunun A ve B partilerine nasıl dağıtılacağıdır. A partisinin oyu olan 120, A ve B partisinin toplam oyuna yani 160'a bölünerek A partisinin katsayısı 0,75 olarak elde edilir. Bu katsayı ittifak ortak oyu ile çarpıldığında $0,75 \times 60 = 45$ olarak hesaplanan sayı A partisinin tek başına elde ettiği 120 oya eklenerek A partisinin toplam oyu 165 olarak hesaplanır.

Benzer bir uygulama B partisi için yapıldığında B partisinin oyu olan 40, A ve B partisinin toplam oyuna yani 160'a bölünerek B partisinin katsayısı 0,25 olarak elde edilir. Bu katsayı ittifak ortak oyu ile çarpıldığında $0,25 \times 60 = 15$ olarak hesaplanan sayı B partisinin tek başına elde ettiği 40 oya eklenerek B partisinin toplam oyu 55 olarak hesaplanır.

C siyasi partisinin aldığı oy hiçbir değişikliğe uğramamaktadır.

Bu hesaplamalar sonrasında oluşan nihai oy dağılımı Tablo 1'de "İttifak Ortak Oyları Dağıtıldıktan Sonra" satırında sunulmuştur.

b) Siyasi partilerin çıkaracağı milletvekili sayısını belirleme usulü (sandalye dağıtım yöntemi):

Siyasi partilerin çıkaracağı milletvekili sayısını belirleme usulü 2 aşamalı olacaktır:

1. Aşamada d'Hondt: 1. aşamadaki d'Hondt yöntemine ittifak oluşturmayan partilerin ayrı ayrı katılmasının yanı sıra ittifak partilerinin aldığı toplam oy (her birinin tek başına aldığı oy ve ittifak ortak oylarının toplamı) tek bir parti gibi katılacaktır. Böylelikle 1. aşamada her seçim bölgesi için ittifaka dâhil olmayan partiler ve ittifakın toplam çıkaracağı milletvekili sayısı hesaplanacaktır. Yüzde on barajı kuralı, ittifakın aldığı toplam oy için geçerli olduğundan ittifakın toplam oyunun yüzde onu geçmesi halinde ittifaka katılan siyasi partilerin her birinin barajı geçeceği teklifte belirtilmiştir.

2. Aşamada d'Hondt: 2. aşamaya sadece ittifak ortakları katılacaktır. 1. aşamada her seçim bölgesi için ittifakın toplamı için hesap edilen milletvekili sayısı ittifak ortaklarına aldıkları oy esas alınarak yine d'Hondt yöntemiyle dağıtılacaktır.

Dolayısıyla her seçim bölgesi için 1. aşamada ittifaka katılmayan siyasi partilerin sandalye sayısı hesaplanmış olurken, 2. aşamada da ittifak ortaklarının her birinin kaçar sandalye çıkaracağı hesaplanmış olacaktır.

Tablo 1'de verilen örneği kullanarak bu durumu açıklayalım: Bu örnekteki seçim bölgesinin toplam 2 milletvekili (MV) çıkaracağını varsayalım. 1. aşamadaki d'Hondt yöntemine ittifak toplam oyu tek bir parti olarak (220 oy ile) ve C partisi (90 oy ile) katılacaktır.

Tablo 2a. İttifak Var iken 1. Aşama d'Hondt Uygulaması¹

	1. MV Tahsisi	2. MV Tahsisi
İttifak toplam oy	220	110
C partisi	90	90

1.aşama sonrasında İttifak toplam olarak 2 MV çıkarırken C partisi hiç MV çıkaramamaktadır (Tablo 2a). 2. aşama d'Hondt uygulamasında ise 1. aşamada hesaplanan 2 MV, A ve B partilerinin aldıkları oy sayısı esas alınarak (sadece A ve B partisinin katılacağı) d'Hondt yöntemi ile dağıtılmaktadır. Sonuç olarak A partisi 2 MV alırken B partisi hiç MV çıkaramamaktadır (Tablo 2b).

Tablo 2b. İttifak Var iken 2. Aşama d'Hondt Uygulaması

	1. MV Tahsisi	2. MV Tahsisi
A partisi	165	82,5
B partisi	55	55

Eğer İttifak olmasa idi d'Hondt yöntemine 3 parti ayrı ayrı girecekti. Bu durumda seçim bölgesine tahsis edilen 2 MV'den ilkinin A partisi, ikincisini C partisi çıkaracaktı (Tablo 3).

Tablo 3. İttifak Yok: A ve C partisi 1'er MV çıkardı²

	1. MV	2. MV
A Partisi	165	82,5
B Partisi	55	55
C Partisi	90	90

2. Bölüm: 2015'te yapılan seçimlerde AK Parti-MHP ittifakı olmuş olsaydı sonuçlar ne olurdu?

Bu çalışmada YSK 2017/759 sayılı karara göre belirlenen 87 seçim bölgesi ve bu bölgelere tahsis edilen milletvekili (MV) sayıları (toplam 600 MV) kullanılmıştır. Hatırlayacak olursak 2015 Genel seçimlerinde 85 Bölge ve toplam 550 MV bulunmakta idi.

¹ d'Hondt yönteminde 1. MV en yüksek oy oranına sahip partiye tahsis edilir. 2. MV tahsisi için ilk MV'ini çıkaran partinin oy sayısı 2'ye bölünür (diğer partilerin oyları aynı kalır) ve bu durumda oluşacak yeni oy sayılarında partiler arasında en yüksek oya sahip olan partiye MV tahsis edilir. Bu uygulama Tablo 2a, Tablo 2b ve Tablo 3'te uygulanmıştır. Milletvekili tahsis edilen partiler kalın yazı tipi ile gösterilmiştir.

² İttifak ortak oylarının ittifak partilerine aldıkları oy oranında dağıtıldığı varsayılmıştır.

İttifak etkilerini diğer faktörlerden arındırılmış net olarak analiz edebilmek için yukarıda belirtilen yeni parametrelerle (87 Bölge ve 600 MV), 7 Haziran ve 1 Kasım 2015 seçimlerindeki oy dağılımları kullanılarak önce ittifaksız ve sonrasında ittifaklı (AKP+MHP) simülasyonlar yapılmıştır.

7 Haziran 2015 Oy Dağılımı Baz Alınarak Yapılan Analizler:³

7H: 7 Haziran 2015 Oy Dağılımı (İttifak Yok); 600 MV ve 87 Bölge.

7HSİ: 7 Haziran 2015'te Seçim İttifakı Olsa İdi (AKP+MHP); 600 MV ve 87 Bölge.

Tablo 4a. 7 Haziran 2015 Oy Dağılımı ile Simülasyon Sonuçları

	AKP	CHP	HDP	MHP	Toplam
7H MV Sayıları (Yüzde)	285 (% 47,50)	141 (% 23,50)	85 (% 14,17)	89 (% 14,83)	600 (% 100)
7HSİ MV Sayıları (Yüzde)	292 (%48,67)	129 (% 21,50)	83 (% 13,83)	96 (% 16,00)	600 (% 100)
Değişim MV Sayısı	+ 7 MV	- 12 MV	- 2 MV	+ 7 MV	

Tablo 4b. 7 Haziran 2015 Oy Dağılımı ile Simülasyon Sonuçları (AKP ve MHP toplamı için)

	AKP+MHP
7H MV Sayıları (Yüzde)	374 (% 62,33)
7HSİ MV Sayıları (Yüzde)	388 (% 64,67)
Değişim MV Sayısı	+ 14 MV

Tablo 4a ve 4b'de görüldüğü üzere ittifak AKP+MHP toplamının 14 MV daha fazla kazanmasına neden olurken, CHP ve HDP sırasıyla 12 ve 2 MV kaybetmektedir. Kazanılan 14 MV AKP ve MHP arasında 7'şer olmak üzere eşit biçimde dağılmıştır:

³ Partiler tablolarda alfabetik sırada sunulmuştur.

AKP MV Sayısı artan iller – MV'nin hangi partiden geldiği:

1. Ankara 1. Bölge-CHP'den
2. Erzincan-CHP'den
3. Eskişehir-CHP'den
4. Sinop-CHP'den
5. Sivas-CHP'den
6. Tekirdağ-CHP'den
7. Van-HDP'den

MHP MV Sayısı artan iller – MV'nin hangi partiden geldiği:

1. Artvin-CHP'den
2. Bilecik-CHP'den
3. Edirne-CHP'den
4. Hatay-CHP'den
5. Iğdır-HDP'den
6. İstanbul 1. Bölge-CHP'den
7. Muğla-CHP'den

1 Kasım 2015 Oy Dağılımı Baz Alınarak Yapılan Analizler:

1K: 1 Kasım 2015 Oy Dağılımı; 600 MV ve 87 Bölge.

1KSİ: 1 Kasım 2015'te Seçim İttifakı Olsa İdi (AKP+MHP); 600 MV ve 87 Bölge.

Tablo 5a. 1 Kasım 2015 Oy Dağılımı ile Simülasyon Sonuçları

	AKP	CHP	HDP	MHP	Toplam
1K MV Sayıları (Yüzde)	345 (% 57,50)	140 (%23,33)	68 (%11,33)	47 (% 7,83)	600 (% 100)
1KSİ MV Sayıları (Yüzde)	352 (% 58,67)	132 (%22,00)	67 (%11,17)	49 (% 8,17)	600 (% 100)
Değişim MV Sayısı	+ 7 MV	- 8 MV	- 1MV	+ 2 MV	

Tablo 5b. 1 Kasım 2015 Oy Dağılımı ile Simülasyon Sonuçları (AKP ve MHP toplamı için)

	AKP+MHP
1K MV Sayıları (Yüzde)	392 (% 65,33)
1KSİ MV Sayıları (Yüzde)	401 (% 66,83)
Değişim MV Sayısı	+ 9 MV

21 ŞUBAT 2018'DE TEKLİF EDİLEN "İTTİFAKLI d'HONDT" SİSTEMİNE GÖRE SEÇİM SİMÜLASYONLARI

Tablo 5a ve 5b'den anlaşıldığı üzere ittifak AKP+MHP toplamının 9 MV daha fazla kazanmasına neden olurken, CHP ve HDP'ye sırasıyla 8 ve 1 MV kaybettirmektedir. Kazanılan 9 MV'nin 7'si AKP'ye ve 2'si MHP'ye gitmiştir:

AKP MV Sayısı artan iller - MV'nin hangi partiden geldiği:

1. Adıyaman-HDP'den
2. Bartın-CHP'den
3. Bolu-CHP'den
4. Edirne-CHP'den
5. Niğde-CHP'den
6. Sinop-CHP'den
7. Sivas-CHP'den

MHP MV Sayısı artan iller - MV'nin hangi partiden geldiği:

1. Eskişehir-CHP'den
2. Tekirdağ-CHP'den

Bu kısımda son olarak, yukarıdaki simülasyonlar 7 Haziran ve 1 Kasım 2015 seçimlerinde uygulanan 550 milletvekili (MV) durumu için de tekrar edilmiştir. 7 Haziran 2015 seçimleri için; 550 milletvekili ile yapılan simülasyonda İttifak, gerçekleşen seçim sonuçları ile karşılaştırıldığında 15 MV daha fazla çıkarmakta iken (AK Parti 11 ve MHP 4 MV), CHP ve HDP sırasıyla 10 ve 5 MV kaybetmektedirler. 1 Kasım 2015 seçimleri için ise; 550 milletvekili ile yapılan simülasyonlarda İttifak, gerçekleşen seçim sonuçlarına göre 13 MV (AK Parti 10 ve MHP 3 MV) daha fazla çıkarmakta iken, CHP ve HDP sırasıyla 12 ve 1 MV kaybetmektedirler.

Değerlendirme ve Sonuç:

Bu politika notunda 298 Sayılı Kanun hakkında değişiklik teklifinin getireceği yenilikler ve olası etkileri hakkında kamuoyunu bilgilendirmek amaçlanmıştır. Teklifin bu haliyle yasalaşması halinde aşağıdaki 3 temel etki ortaya çıkabilecektir:

- i.) **Seçmen Davranışı Etkisi:** Siyasi partilerin ittifak yapmaları seçmenlerde davranış değişikliklerine yol açabilir. Oluşturulan bir "İttifak" nedeniyle ittifakı oluşturan siyasi partiler ve/veya ittifakın kendisi bir miktar oy kazanımı sağlayabileceği gibi; oluşturulan bazı ittifaklarda da, ilk durumun tersine, bu ittifakı oluşturan partiler ve/veya ittifakın kendisi ittifak yapmama durumuna kıyasla oy kaybı yaşayabilir.⁴
- ii.) **Baraj Etkisi:** Yüzde on barajı kuralı, ittifakın aldığı toplam oy için geçerli olduğundan ittifakın toplam oyunun yüzde onu geçmesi halinde ittifaka katılan siyasi partilerin her biri barajı geçmektedir. Bu durumda örneğin ittifakta yer alan % 4 oy oranına sahip bir siyasi parti, ittifak toplam oy oranının % 10'u bulması halinde sandalye sahibi olurken, herhangi bir ittifaka dahil olmayan ve % 4 oy oranına sahip bir siyasi parti sandalye çıkaramayacaktır.
- iii.) **Sandalye Dağıtım Mekanizma Etkisi:** "İttifak" yönteminin en önemli parçalarından biri kullanılacak olan sandalye dağıtım mekanizmasıdır. Örneğin İttifak uygulansa dahi eğer sandalye dağıtım mekanizması kuralı olan d'Hondt yerine her partinin aldığı oy oranında milletvekili çıkarttığı bir usul olsa idi "İttifak yöntemi" ittifak yapan ya da yapmayan siyasi partilere "seçmen davranışı" ve "baraj dışında" hiçbir etki oluşturmazdı. Burada vurgulanmak istenen "İttifak yöntemi" kadar önemli olan unsurun İttifak düzenlemesi ile birlikte uygulanacak olan sandalye dağıtım mekanizması olduğudur.

Bizim seçim sistemimizde de uzun zamandır uygulanan d'Hondt yönteminin oy sayısı yüksek partilere avantaj sağlayan bir metot olduğu bilinmektedir. Bu nedenle, "İttifaklı d'Hondt" yönteminde İttifakı oluşturan partiler İttifaklı ve İttifaksız durumlarda aynı oy sayısına sahip olsalar da İttifakı oluşturan siyasi partiler ittifaksız duruma göre daha çok milletvekili çıkaracaktır. Çıkarılabilecek olan bu milletvekili sayısının çokluğu, diğer faktörler sabitken, sandalye dağıtım mekanizmasına bağlıdır. d'Hondt yerine, bilinen ve farklı ülkelerde uygulanma olanağı bulan diğer yöntemlerden; örneğin,

⁴ Seçmen davranışı nedeniyle oluşabilecek oy kaymaları bu çalışmanın konusu dışındadır.

Droop, Hare veya Sainte-Lague yöntemleri uygulanırsa İttifaklı ve İttifaksız durum arasındaki fark azalabilecektir.

Ayrıca ittifak yapan partiler için ikinci aşama sandalye dağıtımı prosedürü sırasında da uygulanması planlanan d'Hondt yöntemi -yine yöntemin doğası gereği- bu kez de İttifak içerisindeki yüksek oyu olan partiye avantaj getirebilmektedir. Bu aşamada da d'Hondt yerine örneğin Droop, Hare veya Sainte-Lague yöntemlerinin uygulanmasıyla, d'Hondt'a göre partilerin aldıkları oy oranına daha yakın bir sandalye dağılımına ulaşmak mümkündür.